

KÅLBLADSTEKEL

Under de senaste 20 åren har angrepp av kålbladstekel, *Athalia rosae* (L.) (= *A. colibri* F.), varit sällsynta. Sporadiska rapporter finns om skador på nysådda höstoljeväxter och senast hösten 1996 förekom lokalt en del starka angrepp i höstoljeväxter i trakterna runt Mälaren. Ytterst sällan berättas idag om skador av kålbladstekel i våroljeväxter. Orsaken till detta är sannolikt den regelbundna bekämpningen med pyretroider som görs mot rapsbaggar, varvid man även får god effekt mot kålbladstekeln.

Förekomst

Kålbladstekelns larver angriper många korsblommiga växter bl.a. oljeväxter. Från äldre tider berättas om att det vissa år var svåra härjningar av larver i kål- och rovodlingar. Under första delen av 1900-talet tycks däremot skador ha uppträtt mera sällan. I och med den starkt ökade oljeväxtodlingen i början av 1950-talet rapporterades allt oftare starka angrepp av kålbladstekellarver i både vår- och höstoljeväxter. Uppgifter om svåra angrepp föreligger från hela 1950- och 1960-talen, men även

från vissa år under 1970-talet. Starka skador har noterats i Skåne men de flesta rapporter om kålbladstekelns härjningar härrör från odlingsområdet norr om Skåne. I regel uppmärksammas angreppen först på ett sent stadium eftersom de tidiga angreppen lätt förbises. Det har hänt att fälten på kort tid nästan helt kalätits. Mühlow och Sylvén (1953) skriver "...många gånger torde härjningen komma som en fullständig överraskning för odlaren. Inom 2 à 3 dagar kunna hela fält vara ödelagda, och under denna tid har odlaren kanske icke ens hunnit slutföra förberedelserna för bekämpandet".

Inom köksväxtodlingen är kålbladstekeln särskilt uppmärksammas som skadegörare på kål, kålrot, rädisa, pepparrot och salladskål.

Skadebild

Då larverna är unga uppehåller de sig oftast i små grupper på bladens undersidor där de gnager mellan bladnerverna. De tidigaste skadorna kan då vara svåra att finna eftersom bladen många gånger ej blir genomgnagda. Först när larverna vuxit till sig något börjar små gnaghål att synas på bladen. Senare när larverna blir större sprider de sig och börjar äta mer allmänt på bladen. De blir då också lättare att upptäcka. Mot slutet av larvperioden är larverna mycket glupska och första generationens larver, som uppträder vid tiden för våroljeväxternas blomning, kan äta på stjälkdelar, blomknoppar, blommor, skidor och frön. På skidorna lämnas i många fall bara väggen mellan skidans båda kamrar kvar. Vid riktigt svårartade angrepp har allt utom den grövsta delen av stjälken ätits upp.

Andra generationens larver påträffas framförallt på unga höstoljeväxtplantor i slutet av augusti och i september månad. Även här kan tidiga an-



Den fullvuxna stekellarven äter glupskt på den späda höstrapsplantan. Infällt: Den fullbildade kålbladstekeln är knappt en cm lång.

grepp lätt förbises, medan sena larvangrepp kan få en snabb och dramatisk utveckling. Plantorna kan till slut bli helt "skeletterade" och återstår gör endast bladnervernas och stjälkarnas grövre delar.

Angreppen uppträder många gånger i större eller mindre fläckar i fälten.

Biologi

Kålbladstekeln förekommer i två generationer per år. Det finns uppgifter om att det ibland kan bli tre generationer. Den första generationen uppträder från slutet av maj till juli och den andra under augusti–september

Den fullbildade stekeln är en 7–9 mm lång, flugliknande insekt med genomskinliga vingar. Honan är större än hanen. Det främre vingparet har en tydlig svart framkant. Huvudet är glänsande svart med mörka antenner. Mellankroppen är på ovansidan omväxlande orange och svart, medan bakkroppen i huvudsak är orangefärgad.

Steklarna är särskilt i rörelse under soliga varma dagar och söker då i första hand upp unga plantor där de lägger ägg. Äggen läggs enstaka på bladens undersidor intill bladkanten i fickor som stekelhonan borrar upp med sitt ägglägningsrör. Varje hona kan lägga ca 100–200 ägg, men i praktiken blir det i regel betydligt färre.

Efter ungefär en vecka kläcks äggen och de ca 2 mm långa larverna, som är ljus grågröna till färgen, kan vara svåra att upptäcka. Senare blir larverna, som är hårlösa och har 11 par ben, mörkare med sammetsvart rygg och en ljusare strimma på var sida. Larverna anses vara illasmakande för fåglar och man menar att den mörka färgen signalerar detta. Larven ömsar hud fem gånger. Vid hudömsningen blir det tomta, hopskrumpna, svarta larvskinnet kvar på bladet och är ett karakteristiskt kännetecken på närvaro av kålbladstekel-larver. Mot slutet av larvstadiet som varar 3–4 veckor blir larverna 15–17 mm långa innan de gräver ner sig i det översta markskiktet och spinner in sig i en kokong. En del av kokongerna kläcks efter 2–3 veckor och ger upphov till en andra generation steklar. Resten av kokongerna övervintrar och

kläcks först följande försommar. Även andra generationens larver övervintrar i kokonger.

Motåtgärder

Pyretroider är mycket effektiva mot stekellarverna och erfarenheterna från 1996 är att en låg dos har 100% effekt. Med tanke på larvernas glupskhet bör man vid upptäckt av angrepp ej vänta för länge med bekämpning. Någon bekämpningströskel finns ej i Sverige. I vissa länder i östra Mellaneuropa har man tidigare använt en bekämpningströskel på 2 larver/m², men man har under senare tid ansett denna vara för låg.

Litteratur

Herrström, G. 1950. Angrepp av kålbladstekeln på vitsenap i Sydsverige. *Växtskyddsnotiser* 14, 3, 35–38.

Notini, G. 1939. En härjning av kålbladstekeln. *Växtskyddsnotiser* 3, 4-5, 62–64.

Sigvald, R. & Wærn, P. 1996. Angrepp av kålbladstekel i höstoljeväxter. *Svensk frötidning* 10, 16–17.

Mühlow, J. & Sylvén, E. 1953. Oljeväxternas skadedjur. *Natur och kultur*. Stockholm.

Molnar, J. 1976. Relationship between oilseed rape production and the severity of *Athalia rosae* (L) larval populations as observed in Vas county. *23rd Plant Protection Conference*, 173–177. Budapest.

Text

Peder Waern
Statens jordbruksverk
Växtskyddscentralen
Box 7044
750 07 Uppsala
Tel: 018-67 13 73
Fax: 018-67 28 90



Foto

Peder Waern (skadebild + larv), Karl-Fredrik Berggren (fullbildad).

Faktablad om växtskydd utges inom områdena Jordbruk och Trädgård. Faktabladen kan beställas som årsabonnemang, komplett serie eller enstaka exemplar.

Eftertryck av denna publikation är förbjudet enligt lag. Den som vill mångfaldiga något av innehållet måste först få tillstånd från SLU, Inst. för entomologi. Tel. 018–67 23 47.

ISSN 1100-5025

© Sveriges lantbruksuniversitet

Ansvarig

utgivare: Maj-Lis Pettersson

Redaktörer:

Jordbruk:
Ulla Ekström, Alnarp
Maj-Lis Pettersson, Uppsala
Trädgård:
Maj-Lis Pettersson

Distribution:

SLU Publikationstjänst
Box 7075, 750 07 Uppsala
Tel. 018–67 11 00
Fax. 018–67 28 54